

CUESTIÓN TEÓRICA 2 (OPCIÓN A) COÑECEMENTO E REALIDADE EN PLATÓN

A REALIDADE

A idea central da filosofía de Platón é que o mundo ordinario que coñecemos polos sentidos non pode ser totalmente real. Tiña a sensación de que é un mundo inestable e imperfecto, en constante cambio e decadencia. O coñecemento non pode estar suxeito ó erro, ten que posuír a certeza, polo tanto ten que ser coñecemento de algo estable e perfecto; así, se pensamos que o coñecemento é algo acadable, ten que haber un mundo de obxectos estables e perfectos detrás dos obxectos que captan os nosos sentidos. A tarefa do filósofo será a de investigar este mundo que Platón vai chamar o Mundo das Ideas, e vai ser o eixo explicativo do seu pensamento.

Hai un mundo ideal, perfecto, que existe realmente, distinto e anterior ao mundo sensible: o Mundo das Ideas.

O mundo sensible (que é o mundo das cousas, que podemos ver e tocar) non é máis que unha copia ou imitación do mundo das Ideas. Platón plantea así un dualismo conflictivo entre os dous mundos, o sensible e o intelixible.

Os dous mundos

O MUNDO DAS IDEAS: é unha realidade invisible, non perceptible polos sentidos: consiste na aceptación de realidades absolutas, eternas, inmutables, universais, independentes do mundo dos fenómenos: por exemplo a beleza absoluta, a xustiza absoluta, a bondade absoluta, das que derivan as cousas que chamamos belas, xustas ou boas. Para Platón, **Idea**, non é un simple concepto mental, algo que só exista na mente, senón unha realidade extramental, que ten existencia obxectiva. As Ideas existen independentemente de estaren exemplarizadas ou non nas causas, é dicir, existen independentemente do mundo físico

Todas as esencias ou especies dos obxectos do mundo sensible teñen no mundo intelixible a súa correspondente Forma ou Idea (O concepto Idea ven da palabra grega "eidos" que significa aspecto, forma).

As ideas son modelos, prototipos ou paradigmas das causas materiais, son o foco de referencia do mundo físico, do coñecemento intelectual, da concepción do home e dos fundamentos morais e políticos. As Ideas son as causas exemplares, fins ou modelos das causas.

As Ideas son as esencia das cousas, é dicir, o que fai que cada causa sexa o que é.

Son tamén entidades inmutables: non nacen nin morren, son eternas, non medran, non cambian. Son simples, únicas, incondicionadas e absolutas.

Só as podemos percibir pola intelixencia ou raciocinio, e o seu coñecemento proporciónanos a VERDADE pois son a verdadeira realidade.

Existen múltiples Ideas, xerarquicamente estruturadas. Esta organización está presidida pola Idea do Ben que se identifica coa Verdade e a Beleza. O Ben é o sol que ilumina a todo o mundo intelixible.

Identifica ás Ideas cos Números Ideais que son diferentes dos números matemáticos. Serán as entidades matemáticas as que axuden a Platón a explicar o mundo sensible (physis) no Timeo, pois son coma unha ponte entre os dous mundos (Ideas/causas).

O MUNDO SENSIBLE: é a realidade visible, percibida polos sentidos; é enxendrada, está en constante cambio, é "semellante" ás Ideas, pois as cousas participan das Ideas e tamén as imitan. Por exemplo, a rosa é bela porque participa da idea da Beleza. Este é o mundo material, polo tanto despreciable, pois a materia é despreciable por esencia, sempre introduce algún factor de desorde ou indeterminación. Este é o mundo dos seres naturais, que son xerables e corruptíbles, compostos, divisíbles, imperfectos. Teñen as propiedades opostas ás Ideas.

Non é o verdadeiro ser senón "aparencia de ser". O seu coñecemento proporciónanos a OPINIÓN (doxa) que é un coñecemento imperfecto e despreciable, propio do home vulgar. No símil da Caverna son as sombras que ven os prisioneiros.

Platón explica a creación do mundo sensible no diálogo Timeo, onde fala do **Demiurgo** como un xenio poderoso, elemento configurador, que lle impón á materia unha estrutura e lle proporciona unha intelixibilidade e unha consistencia. O Demiurgo é inferior ás Ideas en perfección, pero é eterno, inmutable, intelixente e bo.

Non é creador no sentido cristiano, senón ordenador do elemento amorfo primixenio, tomando como modelos exemplares ás Ideas vai configurando a realidade sensible. Atópase a medio camiño entre o mundo das Ideas e o mundo sensible, é inferior ás Ideas pois el ten necesidade delas para construír o mundo sensible. O Demiurgo crea o mundo no espazo, un lugar que acolle a tódolos obxectos que nacen e perecen. Para facelo configura o Cosmos en catro elementos (terra, aire, auga e lume) que adquieren a súa consistencia ó estruturarse xeométricamente na forma dos sólidos regulares (tetraedro-lume, cubo-terra, icosaedro-auga, octaedro-aire). O Cosmos ten a figura máis

perfecta: a esfera. A estrutura matemática explica as cualidades, os estados e as posibles transformacións da materia.

Platón propón un DUALISMO ONTOLÓXICO e utiliza a teoría dos dous mundos para explicar a realidade. Entre estes dous mundos sensible/intelixible hai un abismo (chorismós), é o abismo entre o eterno e o temporal. Pero Platón utiliza varias metáforas para relacionar estes mundos: a participación (methesis), a imitación (mímesis) e a presenza (parousía) pois as Ideas están presentes dalgunha maneira nas cousas deste mundo.

O COÑECEMENTO

No pensamento de Platón a realidade e o coñecemento es tán íntimamente unidos. Aínda que non elabora unha teoría sistemática do coñecemento, pódese dicir que esixe para o coñecemento a obxectividade e a universalidade, é dicir, un saber válido para todos e en calquera circunstancia. Pretende delimitar o obxecto do coñecemento e explicar as vías de acceso ao mesmo.

Platón coa súa teoría das Ideas quere atopar un obxecto estable e permanente para a ciencia. E gracias ás Ideas, palabras como "xustiza" ou "beleza" non teñen un significado relativo senón que remiten á Xustiza en si ou á Beleza en si. Pero a teoría das Ideas plantea outro problema: a dificultade de coñecer as Ideas cando éstas pertencen a outro mundo distinto do noso.

Platón parte de que os obxectos da percepción sensible están en continua mobilidade (a auga cambia de estado -sólido, líquido e gaseoso) por iso, destes obxectos non podemos dar unha definición válida para sempre e para todos; entón a ciencia non se pode reducir ás sensacións por seren enganosas e cambiantes. A ciencia só pode abranguer o estable, pois só o estable é universal e obxectivo. O estable para Platón son as Ideas, que se corresponden coas esencias.

Os Graos do coñecemento

Opinión e ciencia son os dous niveis fundamentais. Tamén fala da ignorancia, como o estado de coñecemento propio do que vive ao día sen se preguntar o porqué das cousas. Éstes niveis diferéncianse polo seu obxecto de estudo:

-A Opinión (dóxa) coñecemento sensible ou sensorial, versa sobre os obxectos sensibles, particulares, concretos. Por exemplo unha rosa fermosa.

-A Ciencia (epistéme) coñecemento racional ou intelectual, versa sobre as Ideas, intelixibles e universais. Por exemplo a Idea da fermosura en si, ou da beleza absoluta, sen particularizar en ningún caso concreto.

O filósofo pretenderá o coñecemento da esencia das cousas, decatándose de que son copias das Ideas, as súas encarnacións.

Os tipos de coñecemento son proporcionais aos graos de realidade dos seus obxectos. Así haberá un grao de realidade que se corresponde con cada sección do mundo sensible e con cada unha do mundo intelixible. Para Platón só é válido o coñecemento dado pola razón e despreza o dos sentidos. Neste sentido é un filósofo racionalista e antiempirista, pois despreza o papel da experiencia sensible en canto fonte do coñecemento humano, cousa que logo negará Aristóteles.

Como se pode ver no Símil da liña, dentro do coñecemento podemos observar varios graos, os dous primeiros pertencen á Episteme e os dous últimos á Doxa:

- * Intelixencia ou intuición intelectual (noésis), captación inmediata que fai a intelixencia das Ideas.
- * Pensamento ou razoamento (diánoia). Ten por obxecto os entes ou realidades matemáticas.
- * Percepción ou crenza (pistis). Coñecemento das cousas físicas.
- * Ilusión ou aparencia (eikesía) coñecemento das imaxes.

Procedementos para coñecer as Ideas

Platón menciona camiños auxiliares para aprehender as Ideas como a música, a xeometría e a aritmética; pero o método por excelencia é o da **dialéctica**, que deriva do método do seu mestre Sócrates: a maieútica.

Para Platón o método filosófico (a Dialéctica) consiste nunha contraposición entre a opinión e a crítica da mesma. Conserva a postura socrática de que hai que partir dunha primeira definición imprecisa e logo ir mellorandoa a forza de críticas que se lle vaian facendo. Estas críticas como mellor se fan é no diálogo que consiste no intercambio de afirmacións e negacións.

Podemos descompoñelo en dous momentos: un primeiro que consiste na intuición da idea, e un segundo momento no que hai un esforzo crítico para esclarecer esa intuición da idea. Pódese dicir que é como unha autodiscusión, como se Platón dialogara consigo mesmo.

Pero este método dialéctico non sería posible se a alma non tivera unha intuición primeira das ideas. Esta intuición é posible porque o ser humano recorda a través da súa visión sensible as ideas que veu no mundo intelixible cando estaba liberado do seu corpo. Para Platón coñecer é recordar, aínda que só sexa un recordo vago o que incia o camiño do coñecemento.

Mediante a dialéctica é un proceso ascensional da alma que progresivamente se libera da multiplicidade do mundo sensible, das aparencias en constante mutación. Este proceso de purificación da alma consiste no esforzo especulativo en aproximacións sucesivas polas que a alma se eleva pouco a pouco no camiño da verdade e se afasta da percepción sensible, fonte de erro e de ignorancia.

Platón fala tamén de camiños auxiliares para coseguir acceder á sabedoría. Existe tamén unha especie de dialéctica emocional, é o famoso **amor platónico**, que consiste tamén nun proceso ascendente promovido polo pulo erótico que nos fai amar a “beleza” e achegarnos a ela. No diálogo o Banquete expón este método partindo da premisa de que o obxecto do amor é a beleza. A filosofía é o amor que busca a captación da beleza absoluta. Este pulo erótico pasa do amor polo corpo belo do amado ao amor da beleza de todos os corpos belos pasando pola beleza moral das almas, das conductas, das leis, das ciencias ata que chega á Beleza en si.